

הרב דוד סתיו

# פרשה

בקטנה



# תוכן עניינים

xi מבוא

## בראשית

- 3 בראשית
- 7 נוח
- 11 לך לך
- 15 וירא
- 19 חיי שרה
- 23 תולדות
- 27 ויצא
- 31 וישלח
- 35 וישב
- 39 מקץ
- 43 וייגש
- 47 ויחי

## שמות

53	שמות
57	וארא
61	בוא
65	בשלח
69	יתרו
73	משפטים
77	תרומה
81	תצווה
85	כי תישא
89	ויקהל
93	פקודי

## ויקרא

99	ויקרא
103	צו
107	שמיני
111	תזריע
115	מצורע
119	אחרי מות
123	קדושים
127	אמור
131	בהר
135	בחוקותי

## **במדבר**

- 141 במדבר  
143 נשוא  
147 בהעלותך  
151 שלח  
155 קורח  
159 חוקת  
163 בלק  
167 פנחס  
171 מטות  
175 מסעי

## **דברים**

- 181 דברים  
185 ואתחנן  
189 עקב  
193 ראה  
197 שופטים  
201 כי תצא  
205 כי תבוא  
209 ניצבים  
213 וילך  
215 האזינו  
219 וזאת הברכה

## **פרשיות מיוחדות**

- 225 שבת שובה
  - 229 פרשת שקלים
  - 233 פרשת זכור
  - 237 פרשת פרה
  - 241 פרשת החודש
  - 245 שבת הגדול
  - 249 שבת חזון
  - 253 שבת נחמו
- 
- 257 אודות המחבר

**בראשית**

# בראשית

## בקטנה

לא בכדי נקרא שמו של הספר הראשון בתורה "בראשית", וזהו גם שמה של הפרשה הראשונה. השם הזה מעלה בנו ניחוח של התרעננות וחידוש. אמת, הספר עוסק בתחילתו בסיפור בריאת העולם, אבל בשבילנו הלומדים הוא נוסך באוויר בשורה נפלאה של התרגשות: כולנו מתחילים ללמוד מבראשית, יש אפשרות לקריאה מחודשת של הסיפור, הזמנה לצירוף קהל חדש ללומדים ולהוגים בספר התורה; בקיצור – מתחילים מהתחלה, מבראשית.

אחד הנושאים החשובים המעסיקים כל אדם המבקש לצעוד בשבילי התורה ובנתיבותיה הוא הרצון להבין מהי התורה. הכול יודעים כי מדובר בספר שכתב משה רבנו מפי הגבורה לפני למעלה משלושת אלפים שנה. אולם מעבר לפרטים הכרונולוגיים אנו מבקשים להבין מה טיבו של הספר, מהי מטרתו, מהו אופיו. האם הוא ספר חוקים ומצוות, או שמא ספר היסטוריה ובו סיפורים מרתקים על תולדות העולם בכלל ותולדות העם היהודי בפרט? גדול פרשני המקרא, רש"י, פתח את פירושו לתורה בשאלה זו. "לא היה צריך להתחיל את התורה אלא מ'החודש הזה לכם', שהיא מצוה ראשונה שנצטוו בה ישראל, ומה טעם פתח בבראשית?"

הנחת היסוד המסתתרת מאחורי השאלה היא שהתורה היא ספר מצוות וחוקים. אם כך, היא הייתה צריכה לפתוח במצוות הראשונות שבהן נצטווה העם היהודי בצאתו ממצרים. מדוע ראתה התורה לנכון לפתוח בסיפור בריאת העולם ובשאר האירועים ההיסטוריים המלווים את הקמת האומה?

רש"י מביא תשובה שיש להבין אותה לעומקה. "משום פ'ח מעשיו הגיד לעמו לתת להם נחלת גוים', שאם יאמרו אומות העולם לישראל 'ליסטים [שודדים] אתם, שכבשתם ארצות שבעה גוים', הם [עם ישראל] אומרים להם: 'כל הארץ של הקדוש ברוך הוא היא'". לכאורה אין קשר בין השאלה לתשובה. השאלה הניחה כי התורה היא ספר חוקים, והתשובה אומרת כי צריך לתת תשובה לעמים ולהסביר להם מה אנחנו עושים כאן, בארץ ישראל. הרעיון יפה, אבל במה זה קשור לתורה, שבמהותה היא ספר משפט וחוק? אם יש צורך במסמך־הגנה מפני האומות, ייכתב מסמך נפרד שיסביר את צדקתנו; אבל מה לזה ולתורה?

ניתן לומר כי אכן התורה היא ספר חוקים, ובכל זאת, מסיבות מסוימות, פתח המקרא בכמה סיפורים לצרכים צדדיים. וכאן, כדי שלא יבואו העמים ויטענו כלפינו כי אנו גנבים, כי גנבנו את ארץ ישראל מידי הכנענים, חורגת התורה מאופייה ומספרת כי אכן הארץ היא שלנו ואין אנו יושבים בה כשודדים.

אולם ייתכן שהתשובה היא אחרת לגמרי. התורה אינה רק ספר מצוות כפי שמקובל לחשוב. שמה אכן נובע מלשון "הוראה", אולם המצוות הן רק חלק מהוראתה. חלק אחר, חשוב לא פחות, הוא ללמד אותנו את מעשי האלוקים בבריאה. האמת היא שמי שמתבונן בחמישה חומשי תורה יראה כי רובם אינם עוסקים במצוות אלא בסיפור הנהגת האלוקים את העולם. דבר זה אמור



## בראשית

לייצר בנו, בני־האדם, את התוכנה שלמרות תחושתנו שאנו מנהלים את העולם, יש בעל בית לבירה. קריאת סיפורי הבריאה הראשונים ועמם הסיפורים שבאים אחריהם מבקשת להחדיר בנו את ההכרה שלעולם יש משמעות ותוכן, יש מנהיג ויש מטרה, יש כיוון ויש מגמה. המצוות הן אחד הביטויים לכך, אבל לא הביטוי היחיד. לצדן נלמד את עולם המידות והמוסר, שכר ועונש על עשיית טוב ורע, הרגישות לאחר ולשונה, לכלל ולפרט. עולם שלם של ערכים אלוקיים ייבנה מתוך למידת דרכו של האלוקים בהנהגת עולמו. ספר בראשית הוא אפוא הראשון המבקש לספר לנו מקצת מתולדות היקום באופן שיעניק לנו משמעות ויסייע בהבנת תפקידנו בעולם זה.

# נוח

## בקטנה

בפרשת נוח, השנייה בפרשות ספר בראשית, כלולים אחדים מן הסיפורים היותר חשובים והיותר עקרוניים בתיאור ההיסטוריה האנושית. אילו באנו לסכם במילים עכשוויות את הנאמר בה היינו אומרים כי החזון קרס, החלום הגדול של עולם יפה ושלם התנפץ לרסיסים. האלוקים מביא מבול על עולמו ומחריבו כמעט עד היסוד. הבה נחזור אחורנית לפרשה הקודמת, פרשת בראשית. האלוקים ברא עולם כמעט מושלם של בעלי חיים וצמחים, העמיד במרכזו אדם ונתן בידו את הכוח לשלוט בבריאה כולה. בשלב הראשון המרה האדם את פיו של אלוקים במעשה פעוט יחסית, כשאכל מעץ הדעת שהיה אסור באכילה. בהמשך התחוללה הידרדרות, וקין בנו הבכור של האדם הרג את אחיו הקטן הבל. בשני המקרים האלה העניש האלוקים את בני-האדם על מעשיהם. והנה בסופה של הפרשה התחוללה הידרדרות נוספת: "וַיֵּרָא ה' כִּי רַבָּה רָעַת הָאָדָם בְּאָרֶץ, וְכָל יֶצֶר מַחְשָׁבַת לְבוֹ רָק רַע כָּל הַיּוֹם" (ו', ה). אין מדובר בחריג המורד בכוראו, אלא בכל המין האנושי שכל הזמן חושב רע ועושה רע – ההפך מרצון האלוקים. במקרה זה כבר לא תועיל ענישה מקומית ויש צורך לעשות משהו דרסטי. מכאן כבר לא רחוקה הדרך עד להחלטה "אִמְחָה אֶת הָאָדָם אֲשֶׁר

בְּרֵאתִי מֵעַל פְּנֵי הָאָדָמָה" (ו', ז). האלוקים מבקש לחסל את היקום שברא. יש רק אדם אחד שמוצא חן בעיניו, הלוא הוא נוח. "וְנָח מִצֵּא חֵן בְּעֵינַי ה'" (ו', ח). כך הסתיימה הפרשה הקודמת. השבת אנו ממשיכים לעקוב אחר האירועים. מה יעשה האלוקים בעולם שכולו חוטא, ורק אדם אחד בו עושה טוב? הפתרון המוצע הוא הצלת האדם ההוא באמצעות עשיית תיבה; הוא ייכנס לתוכה, והעולם כולו יושמד במבול. בסופו של הסיפור, לאחר שהוא כבר יוצא מן התיבה, מקריב נוח קרבן ואז מודיע האלוקים כי שוב לא ישמיד את עולמו בשל חטאי האדם: "כִּי יֵצֵר לִב הָאָדָם רַע מִנְּעֻרָיו" (ח', כא). השאלה המתעוררת למקרא דברים אלו היא נוקבת. האם האלוקים לא ידע זאת קודם לכן? האם לא נאמר עוד לפני המבול כי "יֵצֵר מִחֲשֶׁבֶת לִבּוֹ רַק רַע כָּל הַיּוֹם"? מה השתנה?

מעט תשומת לב תכוון אותנו לביטוי המיוחד "יֵצֵר לִב הָאָדָם רַע מִנְּעֻרָיו". מדובר בנטייה הקיימת בעולם הנעורים אבל היא בת־תיקון וניתנת להכוונה. אין מדובר בגזירה פטלית הרובצת על המין האנושי, ללא יכולת שיפור. יתר על כן, מדובר בכוח שיכול להצמיח רוע נורא, אבל גם לקדם את העולם למקומות נפלאים. מה חולל, כביכול, את השינוי בתפיסת האלוקים את המצב? דומה שקרבנו של נוח הוא שחולל את השינוי.

ייתכן כי הפרשה מלמדת אותנו על כוחו של היחיד, של האדם הקטן והפשוט. בראשית הסיפור שמענו על נוח שהיה אדם טוב וישר, אולם למעשיו אלה לא הייתה כל השפעה על העולם. הוא הולך בצדקו והעולם הולך ברשעתו, ולכן לא היה בהתנהגותו כדי להציל את העולם, שהרי העולם כולו היה מלא שחיתות, חמס וגילוי עריות. אבל מרגע שהקריב נוח את קרבנו, המבטא את אמונתו של האדם באלוקיו, את אמונתו בערכיו על אף כל

הסובב החומרי והחיצוני, ראה האלוקים כי האדם, אף שהוא בעל יכולות שליליות, יכול גם לעשות טוב; הוא אינו חייב להיכנע לרוע האנושי. לאנושות כזאת יש תקומה ויש עתיד, וממילא לא יהיה עוד צורך להשמיד את העולם. במקום שבו בני-אדם, ואפילו הם מעטים, יקבלו עליהם אחריות לחייהם ולחיי זולתם והסובב אותם, שם יוכל העולם כולו להתקיים. אגדה מפורסמת מספרת על שלושים ושישה צדיקים נסתרים שבזכותם העולם מתקיים. דומה כי האגדה מבטאת את הצורך של החברה להיבנות גם על יחידים המעמידים את טובת העולם לפני טובתם האישית. מבחנו של האדם הוא ביכולתו לעמוד פעמים רבות נגד הלחץ מסביב ולומר כי הוא דבק באמונתו ומוכן להיאבק עליה; ובכך הוא יכול להציל את העולם כולו.